

Joanna Hryniuk

Głusi w labiryncie spraw codziennych

Głusi w labiryncie spraw codziennych

Joanna Hryniuk

Głusi w labiryncie spraw codziennych

Szczecin, 2023

Fundusze Europejskie
Wiedza Edukacja Rozwój

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Redakcja: Magdalena Krause

Ilustracje: Seweryn Fleischer

DTP: Studio Harmonia

*Projekt „Uniwersyteckie Centrum Wiedzy o Dostępności w Szczecinie”
(POWR.03.05.00-00-CW03/20-00) jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014 – 2020
Oś III Szkolnictwo wyższe dla gospodarki i rozwoju
Działanie 3.5 Kompleksowe programy szkół wyższych*

Projekt rozwojowo-wdrożeniowy realizowany przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Szczecińskiego w partnerstwie z Zachodniopomorskim Uniwersytetem Technologicznym w Szczecinie.

**UNIWERSYTECKIE CENTRUM WIEDZY
O DOSTĘPNOŚCI W SZCZECINIE**

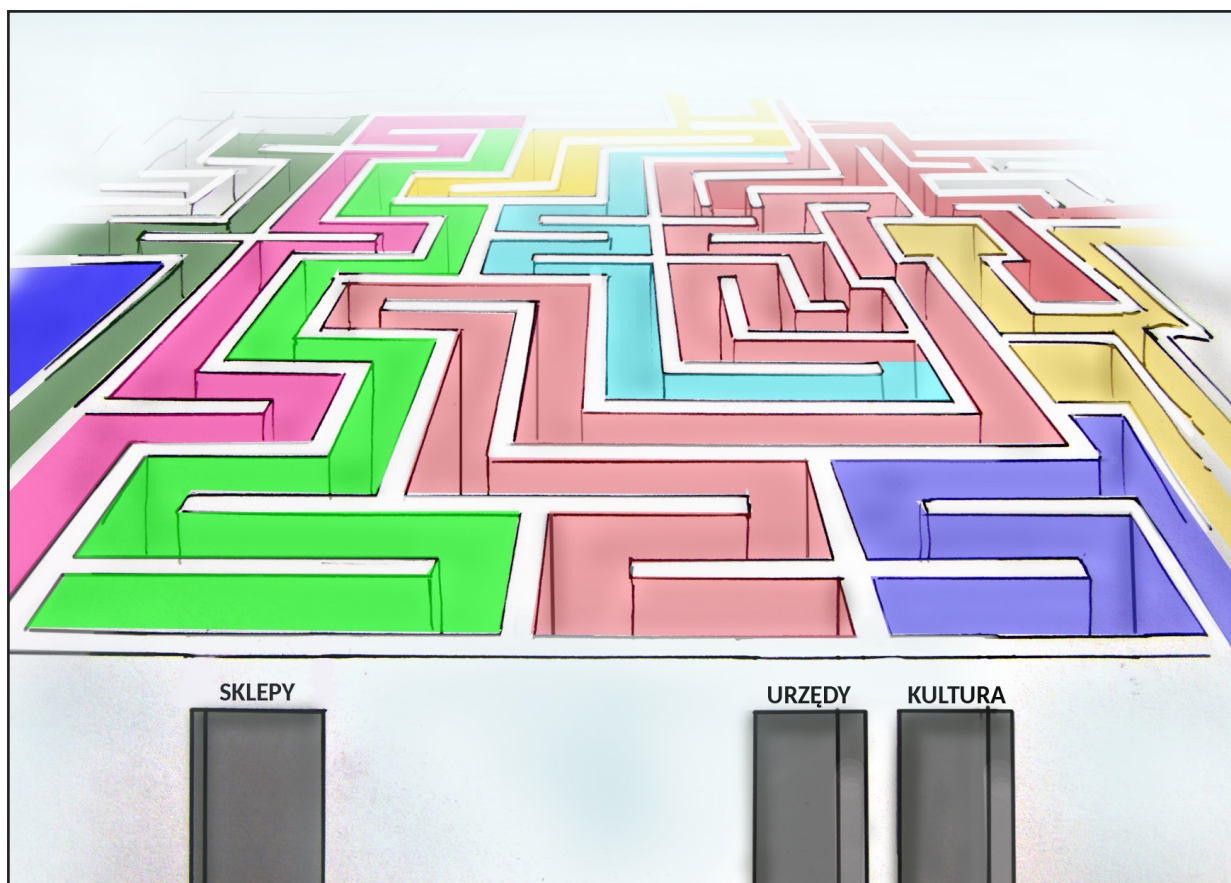
Spis treści

Wprowadzenie	8
Wykaz pojęć i skrótów	10
Rozdział I. Osoby Głuche i słabosłyszące w świecie dźwięków	12
1. Oswajamy słowo <i>głuchy</i>	12
2. Osoby Głuche i słabosłyszące a sprawy codzienne	13
Rozdział II. Komunikowanie się z osobami Głuchymi i słabosłyszącymi	17
1. Polski Język Migowy i alternatywne sposoby komunikowania się	17
2. Zasady właściwego zachowania się w sytuacji komunikacyjnej	18
Rozdział III. Kultura Głuchych	30
1. Tożsamość osób Głuchych	30
2. Savoir-vivre w Kulturze Głuchych	31
Rozdział IV. Odpowiedzi na najczęściej zadawane pytania	37
Rozdział V. Alfabet Polskiego Języka Migowego	40
Zakończenie	51
Wykaz źródeł	52

Wprowadzenie

Zapraszam do lektury podręcznika dobrych praktyk pod tytułem *Głusi w labiryncie spraw codziennych*. Znajdą w nim Państwo zasady kontaktu z osobami Głuchymi i słabosłyszącymi oraz podstawy *savoir-vivre*'u w Kulturze Głuchych. Nie zabraknie tu również przykładów zaczerpniętych z życia codziennego i opowieści o tym, w jaki sposób najprostsze z naszej perspektywy sprawy, stają się istnym labiryntem komunikacyjnym dla osoby Głuchej czy słabosłyszącej. W podręczniku zawarto odpowiedzi na najczęściej zadawane pytania na temat osób Głuchych i języka migowego oraz sytuacje komunikacyjne, przedstawione z perspektywy tłumacza. Z myślą o osobach zainteresowanych Polskim Językiem Migowym, w ostatnim rozdziale umieszczony został alfabet palcowy.

Podręcznik dedykowany jest przede wszystkim tym, dla których osoba Głucha może stać się potencjalnym klientem.

Kolorowy labirynt. Do labiryntu prowadzą 3 wejścia, nad każdym wejściem inny napis, od lewej: „sklepy”, „urzędy”, „kultura”.

Wykaz pojęć i skrótów

Audyzm – rodzaj uprzedzenia osób słyszących, względem osób Głuchych. Przejawia się on w protekcyjnym traktowaniu Głuchych - jako osób o niższym poziomie intelektualnym, osób niesamodzielnych lub bezradnych.

CODA – są to dzieci rodziców głuchych (z ang. child of deaf adult), które od najwcześniejszych lat posługują się językiem migowym, są dla swoich rodziców „usami” i tłumaczami języka migowego. Często, już dzieci w wieku przedszkolnym zaczynają przejmować rolę tłumacza, co wiąże się dla nich z ogromnym obciążeniem psychicznym. Zgodnie z „Ustawą z 19 sierpnia 2011 o języku migowym i innych środkach komunikowania się”, osoba niesłyszająca ma prawo przyjść do instytucji z osobą przybraną, która pomoże jej załatwić sprawę urzędową. Osoba przybrana musi mieć jednak ukończone 16 lat co oznacza, że korzystanie z pomocy młodszego dziecka jest niezgodne z prawem.

Fonogesty – narzędzie wspierające rozumienie mowy. Są to układy dłoni, które umieszczane w określonych miejscach na ciele, stanowią wizualny obraz artykułowanych głosek i sylab. Fonogesty są pokazywane symultanicznie z mową dźwiękową i wspomagają odczytywanie mowy z ust.

Implant ślimakowy - elektroniczne urządzenie medyczne, przeznaczone dla osób ze znacznym i głębokim ubytkiem słuchu. Składa się z zewnętrznego procesora oraz z wewnętrznego implantu. Zewnętrzny procesor zbiera dźwięki i przekształca je w sygnały elektryczne, które dzięki wewnętrznej części implantu wysyłane są prosto do nerwu słuchowego. Dzięki temu, ominięte zostają uszkodzone obszary drogi słuchowej w uchu.

Osoba Głucha – osoba niesłyszająca w pełni lub częściowo, która utożsamia się ze społecznością Głuchych, przyjmuje jako własną Kulturę Głuchych i jest dumnym

użytkownikiem języka migowego. Wspominając o takiej osobie, piszemy słowo *Głuchy* wielką literą.

Osoba głucha – osoba, której ubytek słuchu powoduje brak możliwości odbioru informacji drogą słuchową. Słowo *głuchy* piszemy małą literą, gdy brany jest pod uwagę jedynie medyczny aspekt braku słuchu.

PJM – Polski Język Migowy, naturalny język osób Głuchych, mieszkających w Polsce. PJM ma swoją gramatykę, która różni się od gramatyki języka polskiego. Jest językiem wizualno-przestrzennym i obejmuje: znaki PJM, gramatykę PJM, mimikę twarzy, pantomimikę całego ciała, zagospodarowanie przestrzeni wokół osoby migającej oraz alfabet PJM.

SJM – System językowo-migowy, utworzony ze znaków częściowo zaczerpniętych z Polskiego Języka Migowego, prezentowany zgodnie z szykiem zdania w języku polskim. Łączony jest z mową dźwiękową, przekazywaną symultanicznie podczas wykonywania znaków. System językowo-migowy bez używania głosu nazywany jest językiem miganym.

Surdopedagog – pedagog, zajmujący się nauczaniem i wychowywaniem osób głuchych i niedosłyszących, ich rodzin i najbliższego otoczenia. W ośrodkach szkolno-wychowawczych dla Osób Głuchych i Słabosłyszących, każdy nauczyciel przedmiotu posiada kwalifikacje surdopedagoga.

Rozdział I

Osoby Głuche i słabosłyszące w świecie dźwięków

1. Oswajamy słowo *głuchy*

Określenie *głuchy* często wywołuje wśród osób słyszących zakłopotanie, gdyż wydaje się im, że tak nie wypada nikogo nazywać, że może to być obraźliwe. Spowodowane jest to między innymi tym, że słowo *głuchy* zdarza się słyszeć w pejoratywnym znaczeniu. Kiedy ktoś kpiąco zawoła: „głuchy jesteś?!” zazwyczaj czujemy gniew, oburzenie, zdenerwowanie, zażenowanie. Nasza reakcja emocjonalna wywołana jest nie tyle samą treścią tych słów, co ich negatywnym nacechowaniem – tonem głosu nadawcy komunikatu, jego mimiką twarzy oraz samym faktem złej intencji.

Spróbujmy więc uwolnić określenie *głuchy* od tak bardzo ugruntowanych w naszej tradycji niekorzystnych skojarzeń - wówczas dostrzeżemy wyjątkowość samej osoby. Zauważymy osobę Głuchą. Słowo to, pisane wielką literą, oznacza cechę, przynależność do społeczności Głuchych, ich kultury i języka. Osoba Głucha czuje się dumna z tego, że jest Głucha i z tego, że posiada własny język, którym jest PJM. Mając w rodzinie innych Głuchych, np. rodziców, dziadków, czy dalszych krewnych, osoba Głucha ma wpojoną od najmłodszych lat tożsamość kulturową Głuchych i nie chce być inaczej nazywana. Biorąc pod uwagę powyższe

argumenty, nie wahajmy się używać ani określenia *niesłyszący*, ani określenia *głuchy*.

Inaczej jest ze słowem *głuchoniemy*. Tym określeniem **nie należy się posługiwać**. W świecie osób Głuchych, niedopuszczalnym jest nazwanie kogoś niemym, kiedy ten porozumiewa się własnym językiem, którym jest Polski Język Migowy (PJM). Warto zaznaczyć, że Polski Język Migowy posiada własną gramatykę, jest językiem żywym, rozwija się i dynamicznie reaguje na potrzeby rozwijającego się świata. Dlatego też, osoby Głuche zdecydowanie nie są głuchonieme i choć nie posługują się językiem fonicznym, to PJM powinien być uznawany za pełnoprawną mowę.

2. Osoby Głuche i słabosłyszące a sprawy codzienne

Osobie słyszącej trudno jest wyobrazić sobie, czym tak na prawdę jest doświadczenie całkowitego braku dźwięków. Mówiąc: „ale cisza...” nie zdajemy sobie sprawy, że najczęściej bierzemy pod uwagę tylko brak konkretnego dźwięku. Z łatwością można przywołać z pamięci sytuację, w której studenci słuchają z zapamiętaniem słów profesora na sali wykładowej i nikt nie ośmiela się nawet szepnąć. Cisza nie jest jednak wtedy zupełna: ktoś szura krzesłem, ktoś inny stuka długopisem o blat biurka, za oknem słychać rytmiczne uderzenia gałęzi.

Mówimy o błogiej ciszy na łonie natury. Lecz tak naprawdę to, co mamy na myśli, to brak warkotu samochodów. W lesie słychać przecież odgłosy ptaków, szum liści. O zupełnej ciszy wiemy niewiele, trudno jest zasymulować całkowity brak bodźców słuchowych. Dźwięki docierają do nas nawet wówczas, gdy nie zdajemy sobie z tego sprawy.

Odgłosy dochodzące z ruchliwej ulicy stanowią dla nas pewną barierę ochronną: słyszymy, kiedy za nami nadjeżdża samochód albo tramwaj i wówczas możemy

zatrzymać się, odpowiednio zareagować, by uniknąć niebezpieczeństwa. Dlatego też, tak rutynowa czynność jak spacer mało uczęszczaną drogą w grupie osób Głuchych wyglądać może dość niezwykle. Aby zachować bezpieczeństwo, z przodu oraz z tyłu grupy idą osoby, które słyszą najlepiej. W sytuacji nadjeżdżającego z tyłu pojazdu, pierwsza osoba, która usłyszy warkot silnika lub klakson samochodu, zazwyczaj głośno klaszcze, woła lub zawiadamia klepaniem w ramię osobę przed sobą, a ta kolejną i kolejną, aż do momentu, kiedy wszyscy zostaną poinformowani o zbliżającym się niebezpieczeństwie.

Czasami zdarza się, że gdy tylko ostatnia z idących osób usłyszy odgłos pojazdu, biegnie naprzód, a kiedy jest już na czele grupy, odwraca się i przekazuje informację w języku migowym: „Uwaga! Samochód! Wszyscy na bok!”. Taki spacer wyglądać może dość niecodziennie, zwłaszcza dla kierowców, którzy z założenia przyjmują, że wszyscy doskonale słyszą ich nadjeżdżające pojazdy. Podobnych sytuacji, kiedy powszednie dla nas sprawy stają się dla Głuchych wyjątkowo skomplikowane – jest bardzo wiele.

Często przyjmujemy, że jeśli ktoś do nas mówi, na pewno on również nas słyszy. Nic bardziej mylnego. Wśród osób Głuchych, występują osoby posiadające zdolność mówienia dźwiękowego, jednak nie oznacza to, że mają one sprawny zmysł słuchu. Wiele z nich zrezygnowało z publicznego wypowiadania się głównie dlatego, że ich rozmówcy w naturalny i automatyczny sposób odpowiadają im nie respektując faktu, że one nie słyszą. A zatem, choć osoba może być dobrze zrehabilitowana, to podczas załatwiania ważnych spraw w urzędzie i tak będzie wolała korzystać z tłumacza języka migowego. Chce ona bowiem otrzymać wszelkie informacje zwrotne poprzez pośrednictwo tłumacza, którego będzie w stanie zrozumieć.

Podobna sytuacja zachodzić będzie podczas zapisywania pytań na kartce. Osoby Głuche piszą, ponieważ chcą otrzymać odpowiedź w tej samej formie. W momencie, gdy zaczynają mówić, ich interlokutorzy również zwracają się do nich, za pośrednictwem słów. Niemniej, warto pamiętać o tym, że **nie każda**

osoba Głucha, używająca mowy dźwiękowej, potrafi zrozumieć to, co mówią do niej inni.

Ponadto, często popełnianym błędem przez osoby słyszące jest klasyfikowanie osoby noszącej aparat słuchowy jako takiej, która bez trudu usłyszy tok wypowiedzi. Należy zauważyć, że aparaty słuchowe, choć wzmacniają poziom dźwięku, nie przywracają słuchu całkowicie. Każdy przypadek należy więc rozpatrywać osobno, gdyż stopień ubytku słuchu jest sprawą indywidualną. Podobnie jest z kupnem nowej pary okularów: kiedy zamawiamy je u optyka, wcześniej przechodzimy wiele skomplikowanych badań, by dokładnie określić wadę wzroku. I tak jak okulary, które każdy ma indywidualnie dopasowane do siebie, tak też aparaty słuchowe posiadają różne parametry. Można spotkać osobę, która pomimo tego, że nosi aparat, nie usłyszy co do niej mówimy, jednak będzie w stanie usłyszeć sygnał alarmowy. Można też spotkać osobę, która usłyszy nas w sprzyjających warunkach np. w cichym pokoju, a zupełnie nie zrozumie, będąc na ulicy czy w urzędzie.

Pozornie błahe z perspektywy słyszących sytuacje i problemy dnia codziennego, dla osób Głuchych urastają do rangi wyjątkowo skomplikowanych. Na przykład, wybieranie szkoły policealnej, czy kierunku studiów często podyktowane jest nie zainteresowaniami, lecz obecnością tłumacza języka migowego podczas procesu rekrutacji. Osoby niesłyszące mają możliwość pobierania nauki w specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych dla osób słabosłyszących lub głuchych na poziomie szkoły podstawowej oraz średniej. W takiej szkole, z uczniami pracują surdopedagodzy, logopedzi, pedagodzy specjaliści, a nauka odbywa się w klasach kameralnych. Dla wielu osób, korzystanie ze wsparcia nauczycieli, posiadających przygotowanie do pracy z Głuchymi uczniami kończy się na poziomie szkoły średniej, dla innych - na poziomie szkoły podstawowej. Obecnie zniesione zostały szkoły zawodowe dla Głuchych, choć nawet wtedy, gdy istniały, oferta kierunków nie była zbyt urozmaicona; np. w dużym mieście wojewódzkim do wyboru były tylko zawody: kucharz, introligator lub grafik komputerowy. Chcąc przygotować się do pracy w swoim wymarzonym zawodzie,

osoby Głuche musiały wyjeżdżać czasem na drugi koniec Polski, podczas gdy osoby słyszące mogły wybierać pomiędzy kilkunastoma szkołami w rodzinnym mieście. Dziś, zamiast szkół zawodowych dla Głuchych, są do wyboru szkoły policealne lub studia. W miejscach tych nie pracują pedagodzy specjalni, dlatego osoby niesłyszące często potrzebują wsparcia asystentów dydaktycznych oraz tłumaczy PJM, których jest wciąż za mało. Utrudniona droga osób niesłyszących do zdobycia wykształcenia sprawia, że tylko najbardziej zdeterminowane osoby Głuche kończą studia. Nie jest to bynajmniej jednoznaczne ze znalezieniem pracy w wymarzonym zawodzie. W zetknięciu się z rynkiem pracy okazuje się bowiem, że np. brak możliwości rozmawiania przez telefon wyklucza osoby niesłyszące z otrzymania pracy, o którą tak długo się ubiegały. Na szczęście, sytuacja w tym zakresie ulega stopniowej poprawie.

Osoby niesłyszące, które od najmłodszych lat musiały stawiać czoła trudnościom w zdobywaniu wiedzy, wykazują się nierzadko ogromną siłą charakteru, co przekłada się w późniejszym czasie na niezwykle determinację, upór i niezłomność w osiąganiu postawionych sobie celów. To z kolei procentuje wysokim zaangażowaniem się i poświęceniem maksymalnej energii w załatwianiu wszelkich pozostałych spraw, gdzie osoba Głucha występuje w charakterze klienta. Aby osiągnąć swój cel, często musi ona pokonać zawiły, komunikacyjny labirynt, którego istnienia osoba słysząca nawet nie przeczuwa.

Rozdział II

Komunikowanie się z osobami Głuchymi i słabosłyszącymi

1. Polski Język Migowy i alternatywne sposoby komunikowania się

Migające Osoby Głuche w Polsce komunikują się przy użyciu Polskiego Języka Migowego. Jest to naturalny język osób Głuchych, który posiada własną gramatykę, odmienną od gramatyki języka polskiego. Badania nad PJM sięgają kilkunastu lat wstecz, kiedy zaczęły pojawiać się pierwsze pozycje w literaturze na jego temat. Wcześniej, uczono w Polsce systemu językowo-migowego (SJM), który zakładał wykorzystanie gramatyki języka polskiego i przyporządkowanie każdemu słowu w języku polskim znaku wizualnego.

Zarówno PJM, jak i SJM wykorzystuje się do dziś. PJM, jako naturalny język osób Głuchych stał się popularny w tłumaczeniach na żywo i w tłumaczeniach telewizyjnych. SJM natomiast, wykorzystuje się obecnie do komunikowania się z osobami, które w późnym wieku utraciły słuch, i dla których wiodącym językiem jest język polski i polska gramatyka. SJM stanowi również wsparcie komunikacyjne dla osób słyszących, które utraciły zdolność mówienia np. po udarze. Takie osoby, które mają zachowany wzorzec gramatyki języka polskiego, ale z różnych przyczyn nie komunikują się dźwiękowo, mogą wykorzystywać SJM w czasie swojej rehabilitacji. Kiedy mowa o korzystaniu z SJM należy pamiętać

o tym, że jest to system językowo-migowy, a nie język naturalny. Jednym ze sposobów komunikowania się, choć niezbyt popularnym, jest przekazywanie treści wyłącznie poprzez alfabet palcowy języka migowego. W taki sposób często komunikują się z Głuchym dzieckiem jego słyszący rodzice, którzy nie znają języka migowego. Innym sposobem komunikowania się jest odczytywanie mowy z ust, która może być wspomagana fonogestami. Fonogesty są to układy dłoni, które umieszczane w określonych miejscach na ciele, stanowią wizualny obraz artykułowanych głosek i sylab.

Kolejnym sposobem na porozumienie się z osobą Głuchą może być napisanie jej komunikatu. Jednak metoda ta, podobnie jak inne metody oparte na znajomości słów języka polskiego, jest niedoskonała. Należy bowiem mieć na uwadze to, że język polski jest przez osoby Głuche traktowany jako język obcy, a tajniki jego gramatyki są dla nich tak samo zawile jak dla osób słyszących, które dopiero co zapoznają się z językiem niemieckim, włoskim czy chińskim. Literując słowo *reakcja* możemy mieć pewność, że każdy Głuchy odczyta poszczególne litery, jednak znaczenie tego słowa zrozumie tylko ten, kto miał wcześniej przyswojone znaczenie tego pojęcia.

2. Zasady właściwego zachowania się w sytuacji komunikacyjnej

Każdy słyszący, kto miał okazję znaleźć się w obecności grupy, złożonej z samych osób Głuchych może odczuć, że to nie Głusi się wyróżniają, tylko on sam. To nie Głusi nie mogą się skomunikować, tylko właśnie ta jedna osoba słysząca, która nie zna PJM. Doświadczanie niepełnosprawności przez niesłyszących bardzo często uzależnione jest od tego, z kim oraz gdzie przebywają. Społeczny model niepełnosprawności zakłada bowiem, że poczucie wyobcowania i wykluczenia można zniwelować, dostosowując w taki sposób najbliższe otoczenie, aby dana osoba mogła brać czynny udział w życiu społecznym czy zawodowym. Przez dostosowanie otoczenia należy rozumieć np. wyciszenie pomieszczeń lub

zniwelowanie źródeł dźwięku.

Grupa Głuchych przyjaciół migających w PJM, spędzających czas w swoim towarzystwie nie czuje się w żadnym stopniu wyobcowana. Dopiero w zetknięciu z osobami słyszącymi, nie znającymi języka migowego, Głusi doświadczają trudności w załatwianiu spraw codziennych. Na szczęście, coraz więcej instytucji wysyła swoich pracowników na szkolenia z PJM, zatrudnia tłumaczy lub wykupuje abonament z usługą tłumaczenia online. Obsługa interesantów w języku migowym likwiduje barierę komunikacyjną pod warunkiem, że obie strony płynnie posługują się tym językiem. Także osoby słabosłyszące, świetnie znające język migowy, bez problemu odnajdują się w świecie Głuchych.

Sytuacja wygląda nieco inaczej w takiej grupie osób słabosłyszących, które nie komunikują się między sobą w języku migowym. Z medycznego punktu widzenia, mniejszy ubytek słuchu oznacza lżejszy stopień niepełnosprawności, natomiast w kwestii funkcjonowania w społeczeństwie, mniejsza liczba decybeli (dB) ubytku słuchu nie zawsze przekłada się na lepsze funkcjonowanie. Kluczowe jest bowiem posiadanie umiejętności komunikowania się. I tak, osoba czytająca z ust, nawet z głębokim niedosłuchem może radzić sobie zdecydowanie lepiej w sytuacji angażującej aktywną komunikację, niż osoba z umiarkowanym ubytkiem słuchu, która nie potrafi czytać z ust.

Poza tym otoczenie, w którym zachodzi proces komunikacji, może być sprzyjające lub niesprzyjające. Osobom słabosłyszącym, które bazują jedynie na słuchu, trudno będzie funkcjonować w zgiełku ulicy, w pomieszczeniu wypełnionym klientami, czy w akustycznej sali. Nienauczeni języka migowego - za to świetnie przygotowani do tego, aby własnym głosem wyrażać swoje myśli, potrzeby i opinie - mają problem ze zrozumieniem tych, którzy nie mówią do nich tak wyraźnie jak logopeda, czy nauczyciel w szkole.

Niekiedy zdarza się, że brak regularnych wizyt u logopedy powoduje diametralne pogorszenie się wyrazistości mówienia. Dotyczy to szczególnie dorosłych osób

słabosłyszących, które w latach szkolnych objęte były systematycznym wsparciem specjalistów. Choć może się im wydawać, że artykułują słowa starannie, to niestety nie są zupełnie rozumiane przez osoby słyszące. Takie jednostki są podwójnie wykluczone ze społeczności - Głusi nie nawiązują z nimi kontaktu ze względu na brak znajomości PJM, natomiast osoby słyszące nie rozumieją ich ze względu na posługiwanie się niewyraźną mową.

Pełnienie funkcji asystenta/tłumacza osoby Głuchej jest bardzo trudne. Na prośbę o „przetłumaczenie” słów osoby słabosłyszącej, która niewyraźnie mówi, pozostaje tylko wsłuchiwać się i powtarzać to, co udało się zrozumieć. Chcąc przekazać informację takiej osobie, wystarczy tylko wyraźnie mówić. Rzadko kiedy, w trakcie załatwiania spraw w instytucjach publicznych, jest czas na przeprowadzanie ćwiczeń artykulacyjnych i słuchowych, stąd też urzędnicy uciekają się do pisania na kartce wiadomości, a osoba Głucha odpowiada im w ten sam sposób.

Ogromnym osiągnięciem medycznym są implanty ślimakowe, które wszczepione odpowiednio wcześnie, wspomagają funkcjonowanie słuchowe danej osoby (przynajmniej w zakresie odbierania dźwięków). Niemniej, kwestia wyraźnego mówienia w dalszym ciągu pozostaje sprawą indywidualną, uzależnioną od wielu czynników, a sam fakt posiadania implantu nie gwarantuje płynnej komunikacji.

Widząc osobę z aparatem słuchowym lub implantem nie należy zakładać, że: „skoro ma aparat, to na pewno mnie usłyszy”, czy „skoro ma implant, to na pewno wyraźnie mówi”. Nic bardziej mylnego. Posiadanie urządzeń wspomagających słyszenie, nie przesądza o jakości mówienia bądź słyszenia, dlatego też do każdej osoby należy podchodzić indywidualnie. Z mojego doświadczenia wynika, że spośród osób Głuchych tylko wybitne, nieliczne jednostki czytają z ust na tyle dobrze, by zrozumieć w pełni całą wypowiedź. Inaczej mówiąc, częściej spotkamy osobę, która tylko wspomaga się odczytywaniem mowy z ust, niż osobę, która bezbłędnie zrozumie każde słowo.

Jeśli chcemy upewnić się, że klient zrozumiał naszą wypowiedź, możemy zadać pytanie: „Czy Pan zrozumiał?”, które będzie właściwsze, niż pytanie: „Czy czyta Pan z ust?” lub „Czy Pan mnie słyszy?”. Pytanie, czy klient nas zrozumiał, jest odpowiednie pod warunkiem, że otrzymamy odpowiedź zgodną z prawdą. Niestety, w kontakcie zarówno z osobami słabosłyszącymi jak i z Głuchymi, często odpowiedź na to pytanie jest twierdząca, nawet jeśli stan faktyczny temu przeczy. Przyczyną takich nieprawdziwych stwierdzeń może być zawstydzenie, zakłopotanie, wynikające z niezrozumienia wypowiedzi, zniechęcenie lub po prostu brak czasu na dalsze wysłuchiwanie wyjaśnień.

Mając na uwadze fakt, że otrzymujemy potwierdzenie nie zawsze zgodne z prawdą, lepiej jest skorzystać z tłumacza biegłego języka migowego. Udział tłumacza powoduje, że przedstawiciel instytucji nie jest obarczony odpowiedzialnością za błędne decyzje, podejmowane przez osobę niesłyszącą. Na przykład wyrażenie zgody na ryzykowną operację, zaciągnięcie kredytu czy składanie zeznań, można unieważnić wykazując, że nie były one podejmowane w obecności tłumacza języka migowego. Jako tłumacz PJM, uczestniczyłam w rozprawach sądowych, dotyczących zaciągniętych przez osoby Głuche kredytów gotówkowych. Absencja tłumacza języka migowego podczas podpisywania umowy kredytowej, miała kluczowe znaczenie dla przebiegu sprawy i była podstawą do anulowania zawartej umowy.

W sytuacji, kiedy sprawa może być załatwiona bez udziału tłumacza, warto zapamiętać najważniejsze zasady kontaktu:

- **Zanim zaczniesz mówić lub migać, upewnij się, że osoba Głucha skupiła na Tobie wzrok** - w rozmowie z osobą niesłyszącą należy pamiętać o tym, że wzrok pełni rolę dominującego kanału komunikacyjnego. Zanim przystąpisz do rozmowy, skup na sobie uwagę odbiorcy komunikatu i zasygnalizuj, że chcesz przekazać mu informację. Jeżeli o tym zapomnisz, osoba Głucha może dopiero po kilku zdaniach zauważyć, że do niej migasz lub mówisz coś ważnego;

- **Zachowaj kontakt wzrokowy z rozmówcą** - ma to zastosowanie również w językach fonicznych, gdyż wnosi przekaz niewerbalny, konieczny do właściwego rozumienia komunikatu. Podczas rozmowy z osobą Głuchą, kontakt wzrokowy nie może być przerywany, ponieważ nastąpi utrata informacji, przekazywanych w formie wizualnej;
- **Nie zasłaniaj ust, nie odwracaj głowy podczas kontaktu** – kiedy coś mówisz, staraj się nie zasłaniać ust i nie odwracać głowy. Bądź świadom tego, że liczne grono osób Głuchych wspiera się odczytywaniem mowy z ust, nawet jeżeli podstawową formą przekazu jest język migowy;

Kobieta w długich, czarnych włosach, niebieskiej bluzce, wzrok skierowany w prawo, śmieje się zakrywając dłonią usta.

- **Nie stój tyłem do źródła światła** - nikt z nas nie lubi, gdy światło dociera wprost do naszych oczu. Osoby słyszące mają ten komfort, że mogą zmrużyć lub przymknąć na chwilę oczy, zamrużyć, odwrócić wzrok. Osoby Głuche, skupiając się na języku migowym w trakcie odbierania ważnych informacji, nie mogą pozwolić sobie na częste mruganie. Ich wzrok jest bardziej wyteżony, dlatego warto pamiętać o tym, aby nie ustawiać się tyłem do źródła światła, w tym również światła dziennego;

Mężczyzna na tle silnego źródła światła, prawa ręka w kieszeni, lewa opuszczona, postać mężczyzny jest zaciemniona, nie widać rysów twarzy.

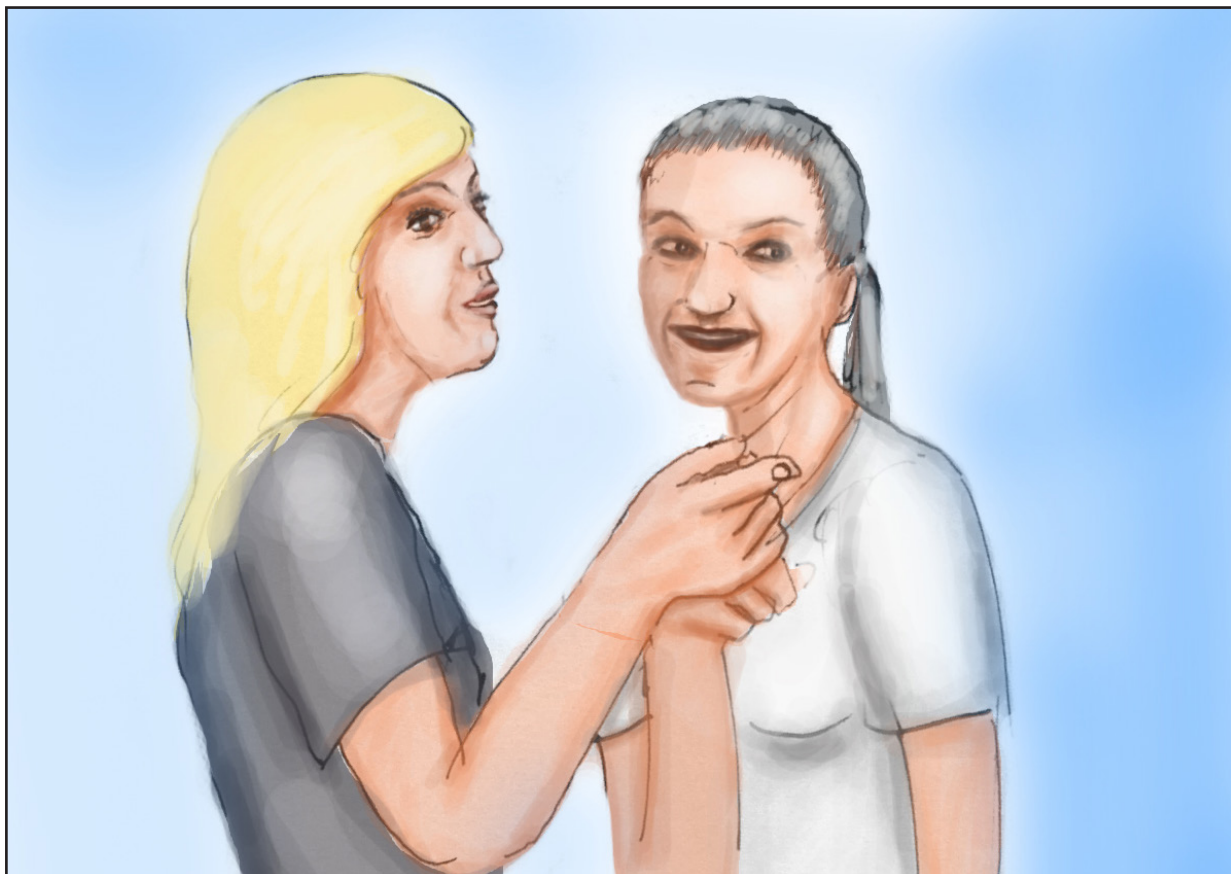
- **Do prowadzenia rozmów wybieraj pomieszczenia ciche, mało akustyczne, dobrze oświetlone** - nawet najlepszy aparat słuchowy czy implant ślimakowy nie pomoże, jeśli w pomieszczeniu będzie gwar, pogłos i dużo mieszających się dźwięków. Ta sama osoba słabosłyszająca, która w komfortowych warunkach może z powodzeniem rozumieć ludzką mowę, w warunkach niesprzyjających nie zrozumie nic;
- **Ustaw się po stronie ucha, które lepiej słyszy (jeśli jesteś w stanie to ustalić)** - bardzo często osoby, które w starszym wieku utraciły słuch, wciąż przyzwyczajone są do korzystania z drogi słuchowej, stąd preferują ustawienie się do rozmówcy od strony lepiej słyszącego ucha. W przypadku, gdy osoba słabosłyszająca ustawi się względem nas w taki sposób, aby lepiej słyszące ucho było skierowane w naszą stronę, nie zmieniamy ustawienia swojego ciała w trakcie rozmowy;
- **Wspomagaj wypowiedź mimiką twarzy, naturalną gestykulacją, mową ciała** - każdy komunikat, wyrażony w jakimkolwiek języku jest bardziej wyrazisty, kiedy jest wspomagany naturalną gestykulacją. W języku migowym, komunikaty niewerbalne, takie jak mimika twarzy i ekspresja wykonywania znaków, odgrywają bardzo ważną rolę, zastępując intonację występującą w językach fonicznych;
- **Formułuj proste, krótkie zdania** – mając na uwadze to, że język polski jest dla osób Głuchych językiem obcym, należy formułować proste, jasne komunikaty. O wiele łatwiej będzie można zrozumieć wypowiedź złożoną ze zdań pojedynczych niż taką, która zbudowana jest w większości ze zdań wielokrotnie złożonych. Pisząc do osoby Głuchej lub słabosłyszającej, staraj się używać w taki sposób języka polskiego, jakbyś chciał napisać informację dla obcokrajowca. Naturalnym językiem osób Głuchych jest język migowy - nie język polski - i należy o tym pamiętać;
- **Nie krzycz do osoby posługującej się aparatem słuchowym, gdyż krzyk zniekształca odbiór dźwięku** - każdy użytkownik aparatu słuchowego posiada urządzenie indywidualnie dostrojone tak, aby jak najlepiej wychwytywać dźwięki z otoczenia na tyle, na ile rodzaj jego niedosłuchu to umożliwia. Gdy tylko ktoś zaczyna krzyczeć myśląc, że krzyk będzie lepiej

odebrany, osoba słabosłysząca musi wyciszyć aparat słuchowy, gdyż odbiór zniekształconych, głośnych dźwięków jest dla niej niekomfortowy, a często nawet bolesny;

- **Mów wyraźnie, lecz w sposób naturalny** - istnieje pokusa, aby w kontakcie z osobą niesłyszącą mówić nad wyraz perfekcyjnie, gdyż wydaje się nam, że bardzo wydatne i szerokie poruszanie ustami pomoże w odczytywaniu mowy z ust. Jednak osoby Głuche preferują wyraźną, lecz naturalną artykulację;
- **Unikaj słów obcojęzycznych, dialektów** – mając w pamięci zasadę, że język polski jest dla osób Głuchych językiem obcym, unikaj zwrotów obcojęzycznych, żargonu czy wyrażeń technicznych. Głusi uczą się języka polskiego jako języka obcego, więc wplatanie do wypowiedzi niezrozumiałych słów sprawi, że nie zrozumieją tego, co do nich mówimy. Stosując podczas rozmowy zwroty obcojęzyczne należy mieć świadomość, że różnica w pisowni i wymowie bardzo utrudnia osobom czytającym z ust odbiór komunikatu. Ci, którzy przyswoili pisemną wersję słowa, mogą nie odczytać z ust tego samego słowa w wersji mówionej;
- **Nie wskazuj palcem na przedmioty, jeśli w tym samym czasie osoba Głucha odczytuje mowę z ust lub patrzy na tłumacza języka migowego** - wskazywanie palcem na obiekty podczas sytuacji komunikacyjnej, zmusza osobę niesłyszącą do podążania wzrokiem za ręką rozmówcy. Stwarza to sytuację, w której przerwany zostaje kontakt wzrokowy. Aby więc kontynuować wypowiedź, należy poczekać, aż osoba Głucha spojrzy na wskazywany przez nas przedmiot i będzie gotowa do kontynuowania rozmowy. Z mojego doświadczenia wynika, że szczególnie trudnym wyzwaniem jest podejmowanie się tłumaczenia podczas wycieczek lub jazdy autokarem. Osoby Głuche, skupione na obserwacji tłumacza języka migowego, przekazującego podawane przez przewodnika informacje, często nie zdążą zobaczyć miejsca, o którym mowa. Natomiast osoby Głuche, które zdecydują się obejrzeć mijany obiekt turystyczny, mogą nie zdążyć odczytać informacji na jego temat. Podobna sytuacja może mieć miejsce w urzędzie. Na przykład, kiedy urzędnik wskazuje długopisem

miejsce w dokumencie, w którym należy złożyć podpis. Osoba niesłysząca albo zobaczy wskazywane miejsce, ale nie będzie wiedziała jaką czynność ma wykonać, albo dowie się, że ma złożyć podpis, ale nie będzie wiedziała, w którym miejscu;

- **Upewnij się, że wypowiedź została zrozumiana** - to naturalne, że oczekujemy potwierdzenia, czy nasza informacja dotarła do klienta. Sygnałem zwrotnym, oznaczającym, że wypowiedź jest zrozumiana, będzie potakiwanie. Osobę Głuchą lub słabosłyszącą można również zapytać: „czy Pani rozumiała?”. Nie będzie nietaktem, kiedy osoba Głucha zapyta nas: „rozumiesz?”. Bezpośredniość formy wynika z tego, że w języku migowym formy grzecznościowe typu Pan czy Pani są czasami wyrażane poprzez wskazanie palcem lub jedynie skierowanie wzroku na rozmówcę;
- **Śmiejąc się w obecności osoby Głuchej, wyjaśnij powód swojej wesołości** - nikt z nas nie chciałby być obiektem żartów. Osoby Głuche są szczególnie wrażliwe na nagły, spontaniczny śmiech w swojej obecności, jeśli przyczyna śmiechu nie jest im znana. Ponieważ nie słyszą one, o czym rozmawiają osoby z otoczenia, w pierwszej chwili mogą przypuszczać, że to właśnie one są obiektem, z którego się żartuje i mogą się przez to czuć niezręcznie. W takich sytuacjach warto wyjaśnić, co wszystkich rozbawiło, aby również osoba Głucha mogła się uśmiechnąć;

Dwie kobiety, przodem do siebie, dość blisko, po lewej blondynka w szarej koszulce, po prawej kobieta w białej koszulce z siwymi włosami, obie uśmiechają się. Blondynka wskazuje palcem w prawo, kobiety patrzą w tym samym kierunku.

- **Jeżeli komunikat nie jest skierowany do Ciebie, nie „podglądaj” o czym rozmawiają w PJM osoby Głuche** - osoby słyszące, które dopiero uczą się PJM, z wielką radością reagują na migających Głuchych i z dystansu obserwują ich rozmowy prowadzone w języku migowym. Mało tego, często zapamiętują poszczególne znaki i przychodząc na kurs języka migowego pokazują to, co zapamiętały. Należy pamiętać o tym, że osoba Głucha – jak każdy człowiek - też ma prawo do prywatności. Zdarza się, że osoby słyszące czują potrzebę powiedzieć coś szeptem lub na ucho drugiej osobie. Odpowiednikiem takiego zachowania u osób Głuchych jest wypracowanie pewnych gestów i pokazywanie ich w sposób bardziej powściągliwy lub w innym miejscu na ciele, niż wzorcowy znak migowy. Taki sposób migania może pojawić się u osób

Głuchych wtedy, kiedy czują, że mogą być obserwowane i nie chcą, aby ich wypowiedź była zrozumiana przez osoby postronne. Już samo to, że posługują się znanymi tylko sobie formami wypowiedzi świadczy o tym, że podobnie jak inni, również nie lubią być podglądane czy podsłuchiwane;

Mężczyzna i kobieta ustawieni przodem do siebie, rozmawiają w języku migowym. Mężczyzna po lewej - brunet, szara koszula, kobieta po prawej - blond włosy, biała bluzka, fioletowa marynarka. Na twarzach rozmówców grymasy. Pomiedzy nimi, na drugim planie mężczyzna, siwe włosy, szara bluza, ukradkiem obserwuje konwersację.

- **Nie wstydź się przyznać, że nie rozumiesz. Poproś o powtórzenie** - częstym zachowaniem podczas sytuacji komunikacyjnej jest obustronne udawanie, że wszystko się zrozumiało. Nierzadko prowadzi to do informacyjnego zagubienia się obojga rozmówców. Nie należy odczuwać wstydu z powodu tego, że się nie rozumie. Nie ma nic złego w prośbie o powtórzenie oraz w przyznaniu się, że wypowiedź jest niejasna;
- **Jeżeli czujesz, że trudne treści przekraczają twoje umiejętności komunikacyjne - wezwij tłumacza** - w sytuacjach wymagających odpowiedzialnego podejmowania decyzji, mających wpływ na zdrowie bądź życie jednostki, warto skorzystać z pomocy tłumacza języka migowego. Na stronach urzędów wojewódzkich umieszczona jest lista tłumaczy języka migowego wraz z kontaktem do każdego z nich.

Rozdział III

Kultura Głuchych

1.Tożsamość osób Głuchych

Podstawową cechą, która wyróżnia osoby Głuche i sprawia, że społeczność ta czuje przynależność do swojej grupy, jest komunikowanie się w języku migowym. Dzięki niemu, niesłyszący nabierają pewności siebie i odnajdują swoją tożsamość, wzmacniając tym samym poczucie własnej wartości. Osoby Głuche - jak wskazano, pisane przez duże „G” - stanowią część środowiska, w którym wyraża się przynależność do własnej mniejszości językowej oraz wzmacnia poczucie dumy i akceptacji z tego, kim się jest.

Osoby niesłyszące, które można nazwać „świadomymi Głuchymi” walczą o większe uznanie dla języka migowego oraz dla jego użytkowników. Chcą, aby społeczeństwo słyszących postrzegało ich jako mniejszość językową, nie zaś jako osoby z niepełnosprawnością, wykazujące ograniczenia komunikacyjne.

Obecnie istnieje coraz więcej organizacji, które skupiają w swoich kręgach dorosłe osoby Głuche. Najstarszym stowarzyszeniem, wspierającym osoby Głuche jest powstały po II wojnie światowej Polski Związek Głuchych, który pierwotnie nosił nazwę Polski Związek Głuchoniemych i ich Przyjaciół. Ma on swoją siedzibę w każdym z województw.

Dzieci i młodzież często skupione są wokół szkół dla Głuchych i słabosłyszących, gdzie na przykład dzieci słyszących rodziców, po raz pierwszy mają kontakt z Kulturą Głuchych.

2. *Savoir-vivre w Kulturze Głuchych*

W każdej kulturze istnieją pewne powtarzalne, skodyfikowane zachowania i rytuały. Nie inaczej jest w przypadku Kultury Głuchych. Poniżej przedstawiono przykłady takich zachowań.

- **Pukanie pięścią w stół, oznaczające „smacznego”** – oczywiście, istnieje znak migowy, dokładnie odpowiadający temu słowu. Nie należy jednak zapominać o tym, że w momencie, kiedy wzrok osoby Głuchej skupia się na talerzu z porcją jedzenia, nie ma już ona tak naturalnej swobody komunikacyjnej. W takiej sytuacji, wykorzystać może zachowanie kulturowe: pukanie zaciśniętą pięścią w stół, które w Kulturze Głuchych jednoznaczne jest właśnie z życzeniem „smacznego”. Inni niesłyszący, którzy siedząc przy stole mają przedramiona oparte na blacie, odczuwają wibracje, wywołane pukaniem i w odpowiedzi również pukają w stół, życząc ze wzajemnością „smacznego posiłku”. W efekcie, wszystkie siedzące przy stole osoby, bez wznoszenia wzroku znad talerza, uderzają pięścią w stół. Wrażenie jest niesamowite;
- **Znaczenie powiedzenia „idę zadzwonić”** – zwrot ten, migany przez osobę Głuchą, oznacza dyskretną informację o tym, że tak naprawdę udaje się ona do toalety. Sformułowanie to powstało w czasie, kiedy „zadzwonić” oznaczało wykonanie połączenia głosowego. Osoby, dla których korzystanie z telefonu nie było możliwe z powodu dużego ubytku słuchu, pomysłowo wykorzystały ten fakt, nadając zwrotowi „idę zadzwonić” inne znaczenie. Obecnie stało się normą, że osoby Głuche również mogą wykonywać połączenia telefoniczne, co jest możliwe dzięki wykorzystaniu kamarki.

Jednak powiedzenie z podtekstem „idę zadzwonić” zadomowiło się na dobre i do dziś pozostało obecne w Kulturze Głuchych.

W związku z tym, że dla wielu osób słyszących, jednym z najbardziej kłopotliwych i wymagających szerszego omówienia problemów jest to, w jaki sposób przywołać osobę Głuchą, bądź zwrócić na siebie jej uwagę, poniżej przedstawionych zostanie kilka najczęściej wykorzystywanych w tym celu sposobów:

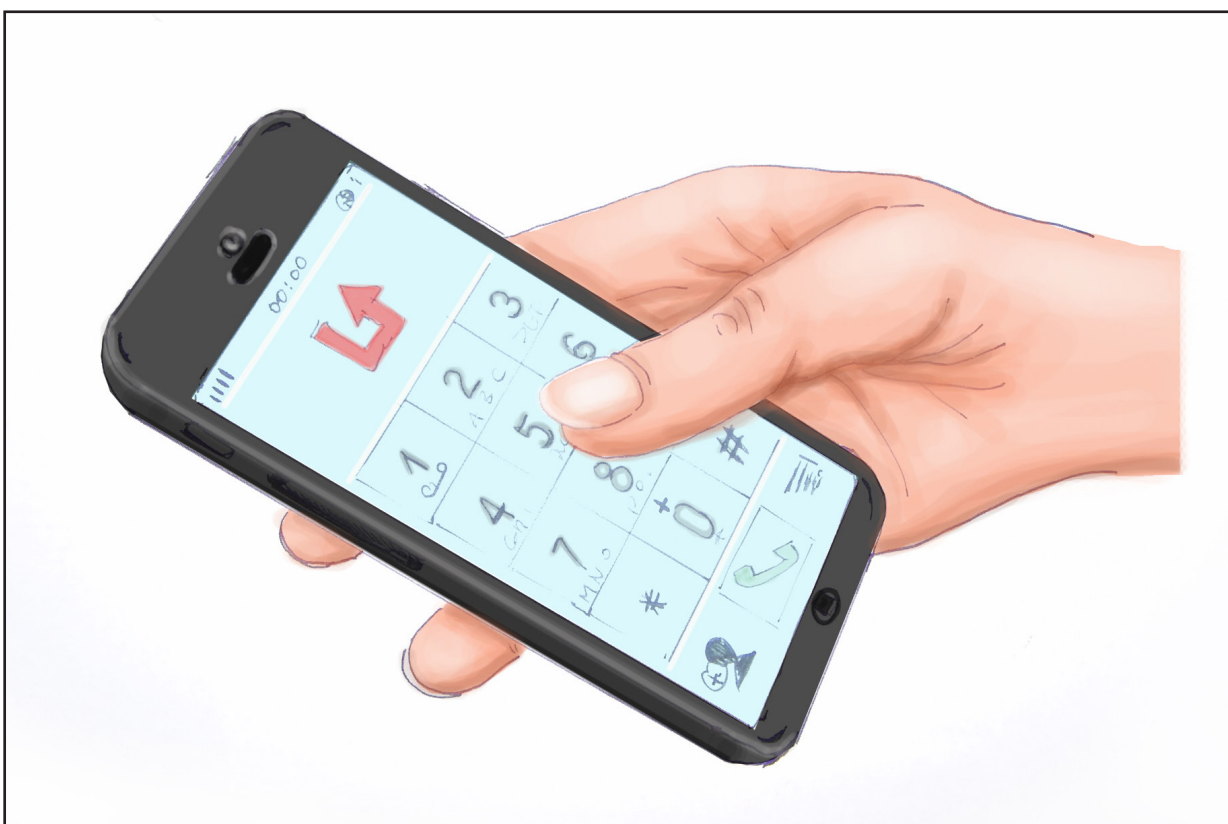
- **Wołając grupę Głuchych, „pstrykamy” włącznikiem światła** - gdy istnieje konieczność skupienia uwagi wzrokowej wielu osób Głuchych, rozproszonych w pomieszczeniu (na przykład na konferencji czy podczas zebrania w firmie), można wykorzystać metodę szybkiego włączenia i wyłączenia światła. Kilkukrotne pstryknięcie włącznikiem powoduje, że wszystkie osoby słabosłyszące i Głuche natychmiast koncentrują spojrzenie na tym włączniku wiedząc, że za chwilę zostanie przekazany jakiś komunikat. Mruganie światłem nie przynosi takiego samego efektu wśród osób słyszących, które często w pierwszej chwili zaczynają obserwować mrugające żarówki. A zatem przyjęty kod porozumienia ma dla nich zupełnie inny wymiar;
- **Wołanie do jednej osoby, aby zawołała drugą osobę** - czasami osoba, do której ma być skierowany komunikat, siedzi zbyt daleko od nas, by zauważyć próbę kontaktu, którą jest ruch ręką. W takiej sytuacji, należy zawołać osobę, która znajduje się bliżej, aby zawołała kolejną, a tamta jeszcze kolejną osobę. Dzięki takiemu łańcuszkowi powiadomień, ostatecznie zawołana zostaje właściwa osoba, której chcemy przekazać informację;
- **Wykonanie specjalnego ruchu ręką w kierunku rozmówcy** - w towarzystwie osób Głuchych często pojawia się charakterystyczny ruch przywołania rozmówcy: wyciągniętą przed siebie ręką, dłoń ustawioną wnętrzem w dół, wykonujemy kilka krótkich ruchów, jakbyśmy kozłowali piłkę. Ruch ten wykonywany jest w celu zwrócenia uwagi wzrokowej rozmówcy. Ten rodzaj uwagi jest niezwykle istotny, gdyż wszelkie informacje są

odbierane tylko tym kanałem komunikacyjnym. Dopiero po takim „zawołaniu” można zacząć migać i liczyć na odbiór następujących po nim komunikatów;

Mężczyzna, ciemne włosy, niebieska koszulka, prawa dłoń wyciągnięta do przodu, dłonią zwraca uwagę wzrokową osoby niesłyszącej.

- **Puszczanie strzałki oraz rzucenie czymś, np. kulką papieru** – w relacjach koleżeńskich, można pozwolić sobie na zawołanie kogoś poprzez przesłanie mu pojedynczego sygnału telefonicznego lub rzucenie w jego kierunku kulką papieru czy poduszką. Niedopuszczalne jest jednak stosowanie takiej formy przywołania w kontakcie profesjonalnym, np. w relacji: nauczyciel – uczeń lub urzędnik – klient. Ma ona wyłącznie koleżeński charakter, a więc wymaga pewnej zażyłości między osobami komunikującymi się w taki sposób;

Telefon w dłoni, widoczna na telefonie klawiatura numeryczna oraz czerwona strzałka.

- **Osobę, która jest w trakcie czytania, przywołujemy poprzez delikatny dotyk** – widząc osobę Głuchą, skupioną na wykonywaniu jakiejś czynności, np. na czytaniu książki, czy korzystaniu z telefonu, nie należy przerywać jej machaniem przed oczami ręką. Zakłócenie pola widzenia, a tym samym przerwanie odbioru informacji jest zachowaniem niekulturalnym, równie

nagannym, jak przerywanie wypowiedzi. Jeżeli chcemy zawołać osobę czytającą książkę, najlepiej jest delikatnie dotknąć jej przedramienia;

Kobieta czyta książkę, skierowana ciałem w lewo. Kobieta i książka w odcieniach szarości. Po prawej mężczyzna, brunet w białej koszulce i szarych spodniach, odwrócony w stronę czytającej kobiety, trzyma dłoń na jej plecach.

- **Nie klepmy po plecach lub w kark, nie głaszczmy osób Głuchych** – mając w pamięci to, że jedną z form zawołania osoby Głuchej jest dotknięcie jej, warto wiedzieć, że najbardziej odpowiednim do tego miejscem, będzie przedramię lub ramię. Nie należy klepać jej po karku lub plecach, nawet w relacjach koleżeńskich. Niedopuszczalne jest ponadto głaskanie niesłyszącego rozmówcy, kojarzy się to bowiem z wyrażaniem litości. Niestety zdarza się, że osoby niesłyszące doświadczają takich zachowań, zwłaszcza od osób, które mocno angażują się we wsparcie ich w załatwianiu spraw codziennych;
- **Nie użalajmy się, nie rozczulajmy się nad tym, że ktoś jest Głuchy** - bycie Głuchym jest powodem do dumy wśród osób, które utożsamiają się

z Kulturą Głuchych. Niezrozumiałe są więc dla nich pełne współczucia spojrzenia osób słyszących i pytania, takie jak: „Czy chciałbyś słyszeć?” Takie sytuacje, osoby Głuche bardzo często obracają w żart;

- **Nie śledźmy wzrokiem rąk osoby, która miga, patrzymy jej prosto w twarz** - podczas komunikowania się w języku migowym, osoby Głuche zawsze skupiają się na twarzy rozmówcy, a gesty wykonywane rękoma, postrzegane są przez nie jako coś dodatkowego. W kontakcie z osobami słyszącymi, osoby Głuche zauważają tendencję wodzenia wzrokiem za ich ręką. W odbiorze osób Głuchych jest to nietaktowne zachowanie. Właściwym zachowaniem jest nawiązanie kontaktu wzrokowego i utrzymanie go podczas całego przebiegu rozmowy. Należy zwrócić na to szczególną uwagę, wpłynie to bowiem pozytywnie na jakość komunikowania się z osobami Głuchymi.

Rozdział IV

Odpowiedzi na najczęściej zadawane pytania

Z mojego doświadczenia jako tłumacza i wykładowcy PJM wynika, że wiele osób słyszących, wykazujących zainteresowanie osobami Głuchymi, zadaje powtarzające się, podobnie brzmiące pytania. Poniżej pytania te zostały przeze mnie zebrane i opracowane. Staram się również udzielić na nie wyczerpujących odpowiedzi.

- **Czy język migowy jest taki sam na całym świecie?** – Nie. Języki migowe są odmienne w różnych krajach. Na przykład, w Polsce występuje Polski Język Migowy (PJM), w Wielkiej Brytanii - Brytyjski Język Migowy (BSL), w Ameryce - Amerykański Język Migowy (ASL), itd. Ciekawe jest to, że rodzinę języków wizualno-przestrzennych łączy gramatyka, a największe różnice występują w znakach migowych. Zupełnie inaczej sprawa ta przedstawia się w językach fonicznych. Wart odnotowania jest także fakt, że osoby perfekcyjnie posługujące się językiem migowym swojego kraju, pomimo różnic w wykorzystaniu znaków migowych, mogą bez problemu porozumieć się z Głuchym obcokrajowcem w sprawach podstawowych. Jest to związane z tym, że język migowy jest językiem intuicyjnym, opierającym się na wizualnym naśladownictwie podstawowych czynności i wykorzystującym w tym celu naturalną mimikę twarzy i pantomimikę ciała;
- **Czy każdy tłumacz ma w rodzinie osobę Głuchą?** - Fakt posiadania Głuchego członka rodziny nie przesądza o tym, że ktoś może zostać tłumaczem języka migowego. Jednak prawdą jest to, że osoby wywodzące

się ze środowiska Głuchych i mające na co dzień kontakt z ich żywym językiem, są bardzo dobrymi tłumaczami. Przykładem dobrych tłumaczy są słyszące dzieci Głuchych rodziców (CODA), które od urodzenia są dwujęzyczne (znają foniczny język własnego kraju oraz język migowy). Z mojego doświadczenia wynika jednak, że niektórzy słyszący członkowie rodziny nie chcą uczyć się języka migowego, stąd posiadanie Głuchego członka rodziny o niczym nie przesądza. W środowisku tłumaczy, za komplement uchodzi pytanie osoby Głuchej skierowane do tłumacza: „Czy masz Głuchych rodziców?” lub „Czy jesteś słabosłysząca?”. Wówczas tłumaczowi daje się do zrozumienia, że miga w sposób naturalny i zrozumiały;

- **Czy Osoby Głuche mogą mieć słyszące dzieci?** - Głusi mogą mieć słyszące dzieci. Nawet genetyczna głuchota nie musi występować w każdym pokoleniu. Dzieci mogą urodzić się słyszące również z takich rodziców, u których uszkodzenie słuchu nastąpiło w wyniku wypadku, bądź w wyniku przebytej choroby;
- **Czy wszyscy Głusi potrafią czytać z ust?** - Odczytywanie z ruchu warg jest wyjątkową zdolnością. Wiele osób Głuchych wspomaga się odczytywaniem mowy z ust, jednak tylko nieliczni opanowali tę sztukę w stopniu umożliwiającym komfortową komunikację. Dość powszechne twierdzenie, że wszyscy Głusi czytają z ust, jest mitem;
- **Czy osoby Głuche tańczą?** - Tak! Potrafią tańczyć i zachwycać swoim tańcem. Niektórzy osiągają nawet sukcesy jako tancerze. Niesamowite jest to, że rytm wyczuwają oni poprzez wibrację ciała, gdy dotykają instrumentów, albo kiedy odbierają wibrację drewnianej podłogi. Osoba Głucha, która poczuje rytm, potrafi w tym rytmie poruszać się bez problemu i pięknie tańczyć;
- **Czy Głusi mogą kierować pojazdem?** - Wiele osób Głuchych posiada prawo jazdy i jest przykładnymi kierowcami samochodów osobowych. Od niedawna, osoby niesłyszące w Polsce mogą ubiegać się również o status kierowcy zawodowego. W innych krajach europejskich, osoby Głuche już od dawna pracują jako kierowcy. Możliwość pracy w charakterze kierowcy

zawodowego otworzyła dodatkowe możliwości zawodowe osobom niesłyszącym. Obecnie każdy, bez względu na poziom słyszenia, może zdawać egzaminy na wszystkie kategorie prawa jazdy;

- **Dlaczego osoby niesłyszące nie mogą po prostu przeczytać lub napisać informacji?** - Jak wspomniano wyżej, język polski jest dla osób Głuchych językiem obcym. Pierwszym, naturalnym językiem jest dla nich Polski Język Migowy, a języka polskiego uczą się z biegiem lat jako drugiego języka. Oczywiście, stopień znajomości języka polskiego, w wyniku realizowanej nauki, jest sprawą indywidualną. W sytuacji, gdy poziom posługiwania się językiem polskim nie jest na tyle dostateczny, by umożliwić obustronną komunikację, istnieje potrzeba tłumaczenia na PJM. Nie uda się bowiem w takim przypadku załatwić sprawy napisaniem wiadomości na kartce, czy przeczytaniem tekstu. Dla przykładu, poniżej umieszczone zostały teksty napisane przez osoby Głuche, posiadające wyższe wykształcenie i różną znajomość języka polskiego:

Osoba 1: „Znasz gdzie teatr bo chciałam w teatrze weekendu np. lubię pracować w teatrze albo ćwiczę się tańczyć bezpłatnie?”.

Osoba 2: „Napiszę. Dzień dobry Szukam pracy ikea. Jak wygląda praca. Proszę Pani da mi co ma informacji. Źle piszę zdanie?”

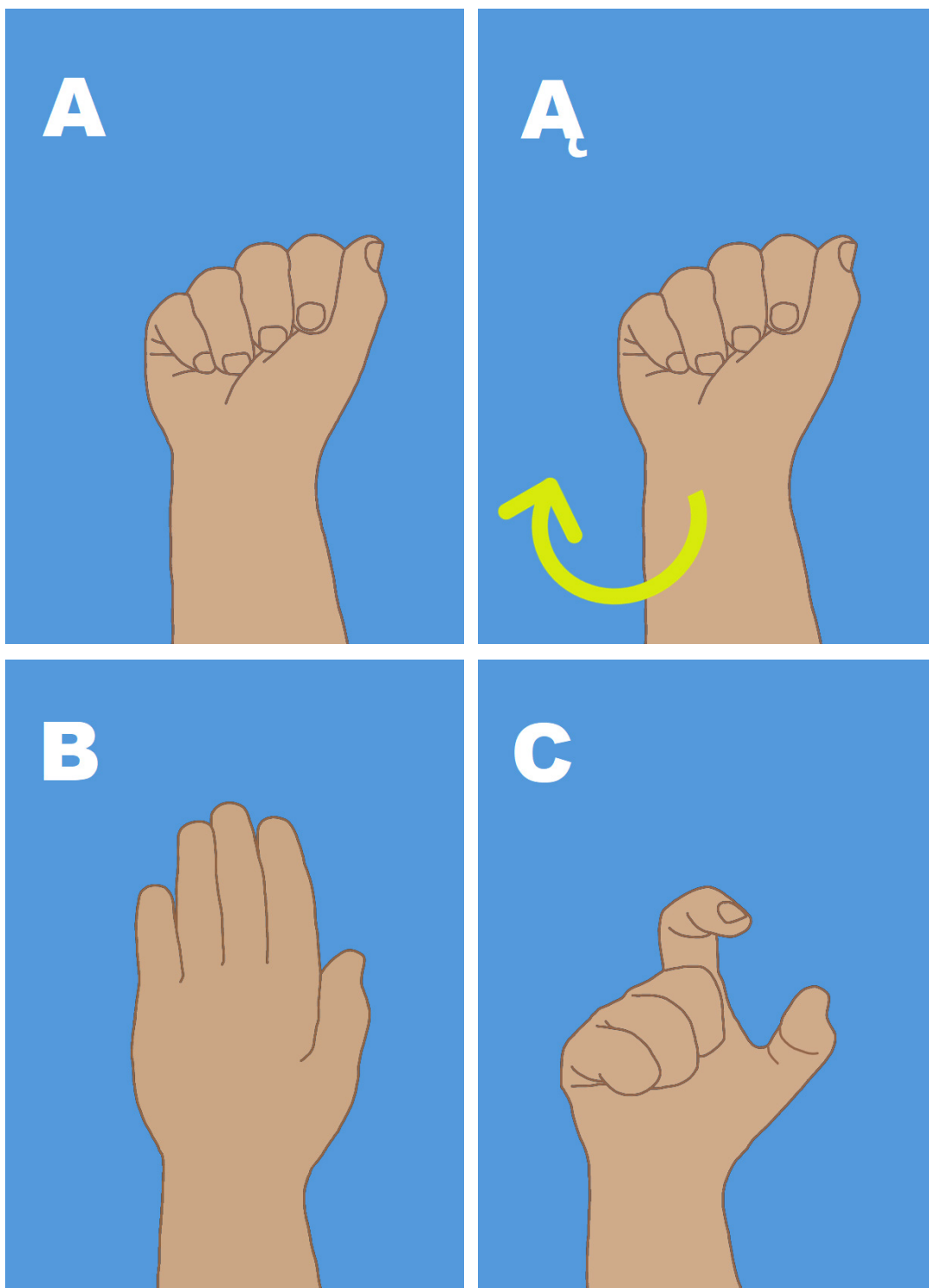
Wypowiedzi zamieszczone powyżej świadczą o tym, że skoro pisanie w języku polskim pozostawia tak wiele do życzenia, to rozumienie wypowiedzi pisemnych może wyglądać podobnie. Podsumowując – język polski jest dla osoby Głuchej językiem obcym, dlatego nie zawsze pisanie do niesłyszących przyniesie spodziewany efekt. Korzystając z pisma jako metody komunikacji, należy mieć pewność, że nasz odbiorca zna bardzo dobrze język polski.

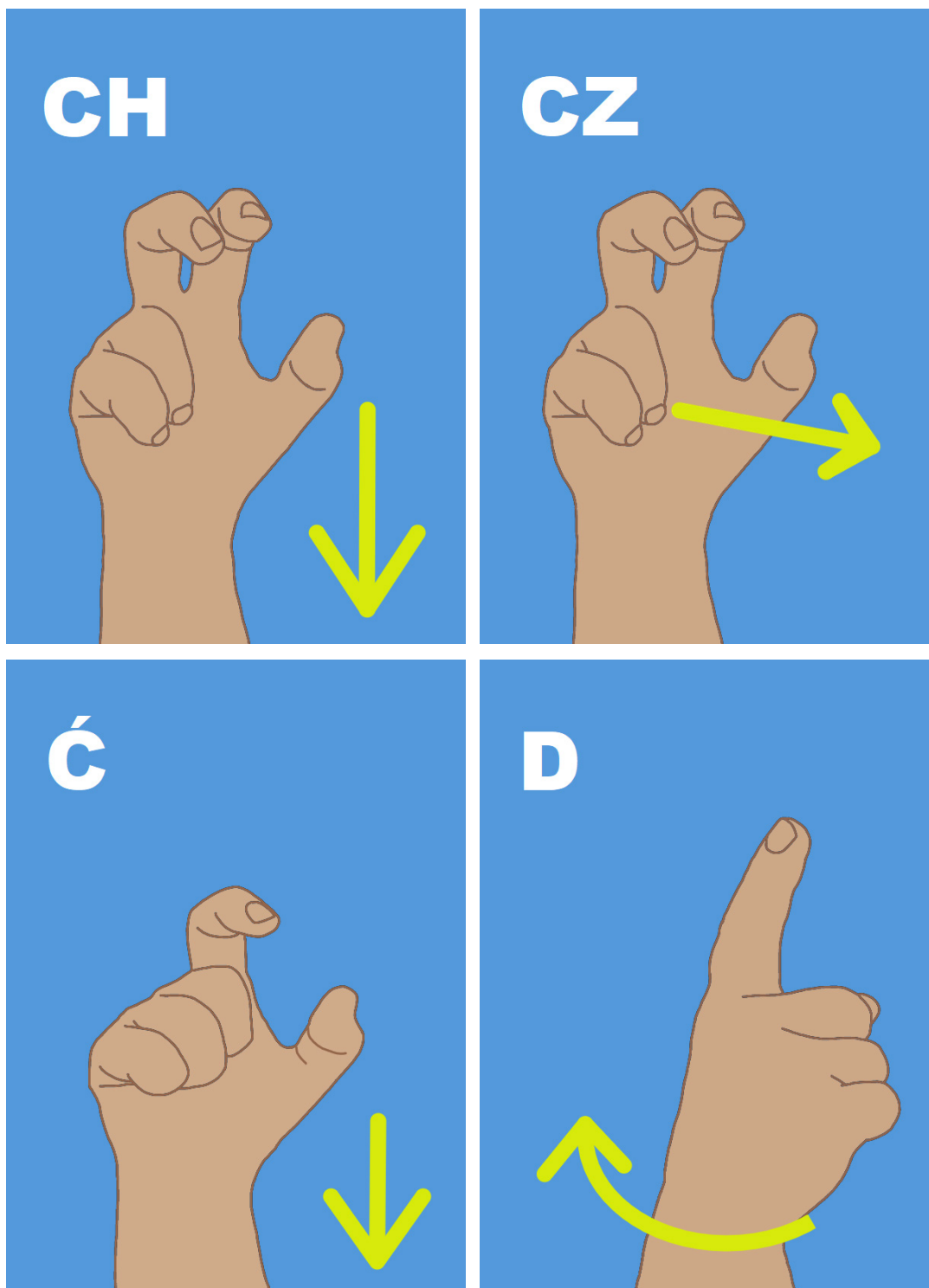
Rozdział V

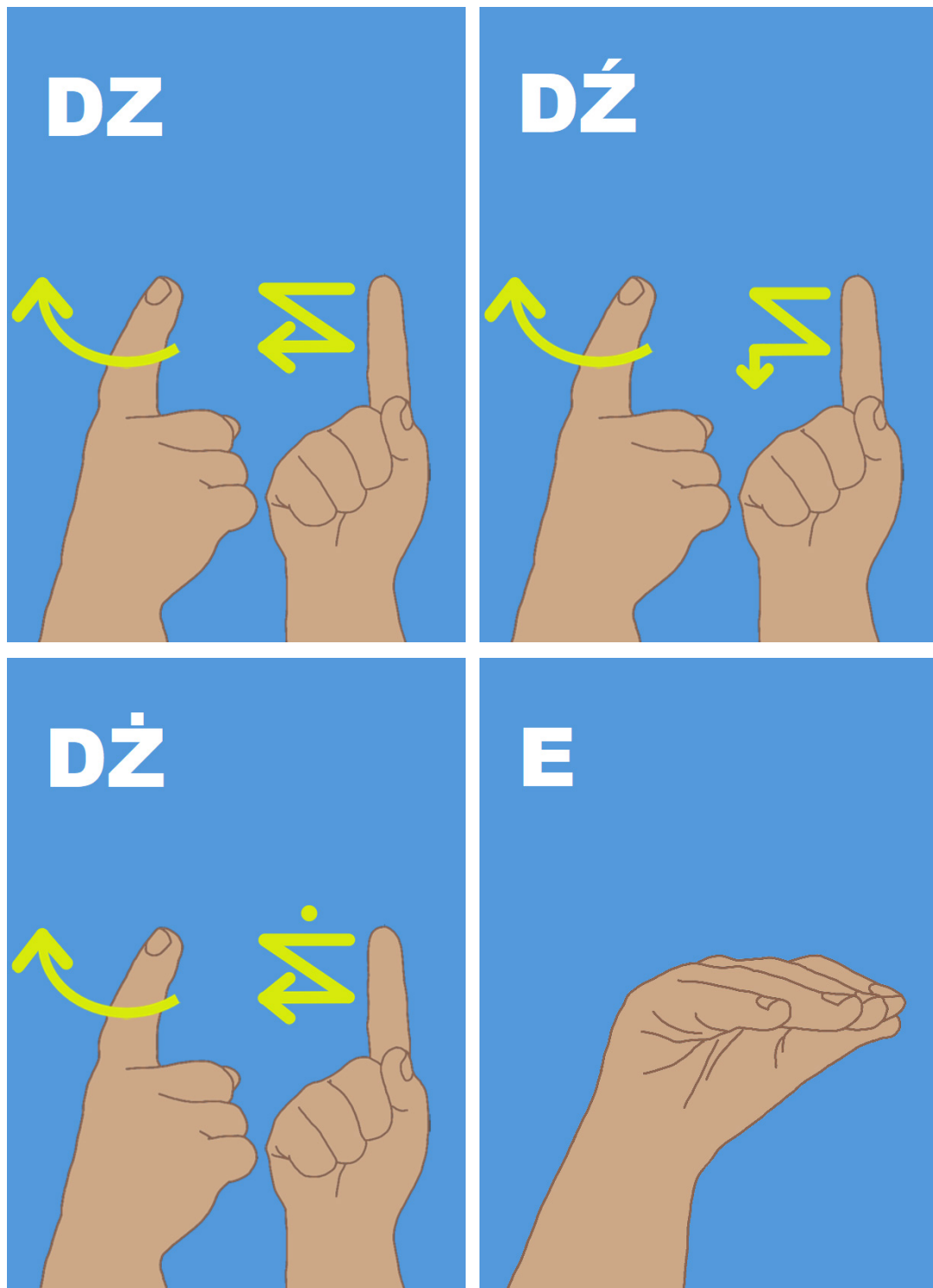
Alfabet Polskiego Języka Migowego

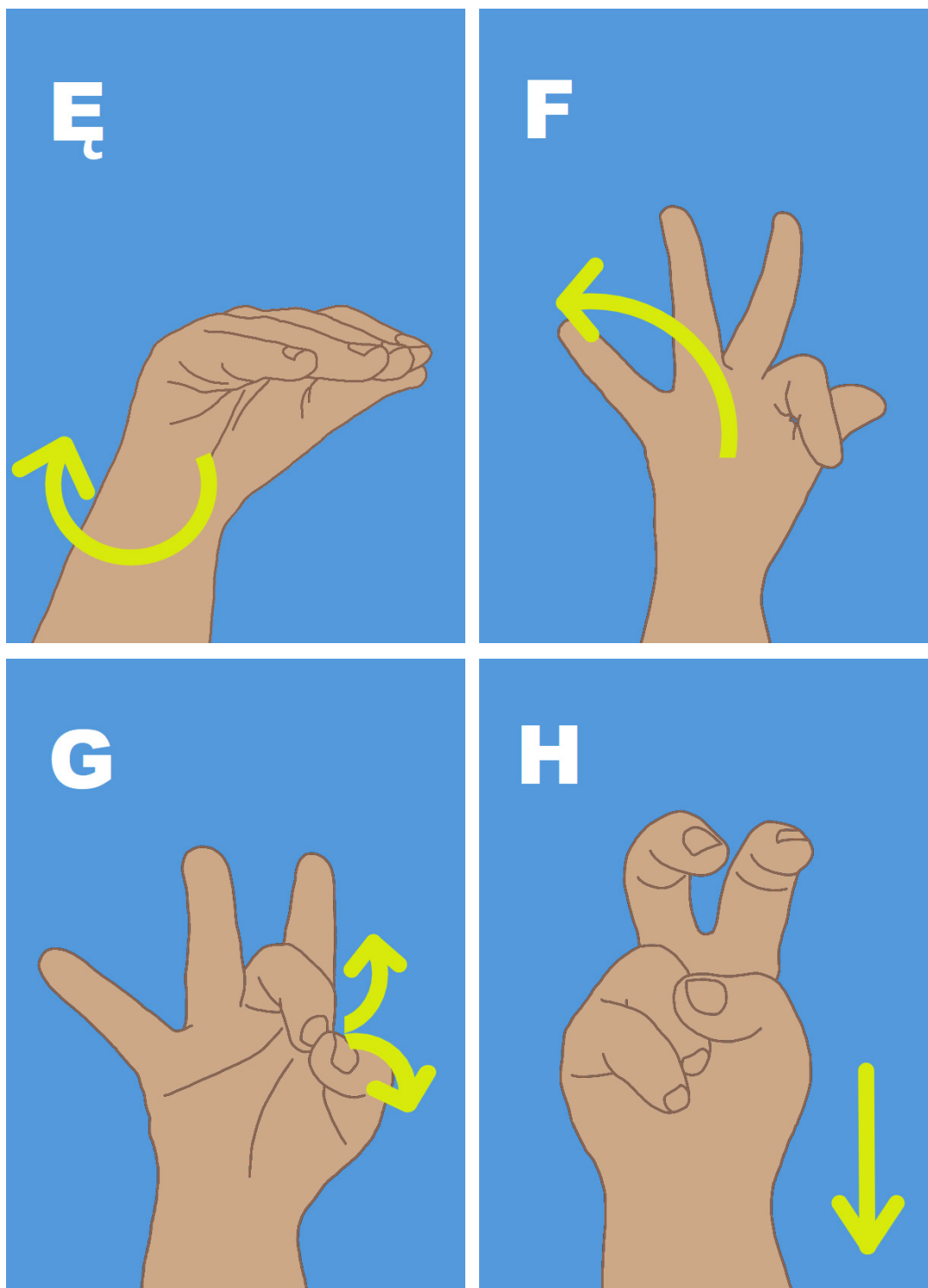
Polski alfabet palcowy, zwany również daktylografią, jest jednym z elementów Polskiego Języka Migowego i to właśnie od niego warto rozpocząć naukę PJM. Alfabetem tym możemy przekazać nazwy własne tj.: imiona, nazwiska, nazwy miejscowości, a także ogólnie znane skróty np. BHP, PCK. Znajomość daktylografii jest przydatna podczas nauki PJM, gdyż większość znaków migowych pokazywana jest dłońmi, ułożonymi w kształt liter. Alfabet PJM nie stanowi niezależnego języka, jest jedynie jego częścią. W Polsce alfabet palcowy pokazuje się jedną ręką. Oparty jest na alfabecie łacińskim, ale zawiera również charakterystyczne dla języka polskiego litery (np. ś, ć, ń, ź, ż, ó, ą, ę) oraz dwuznaki (np. cz, sz, rz, dż, dz, dź).

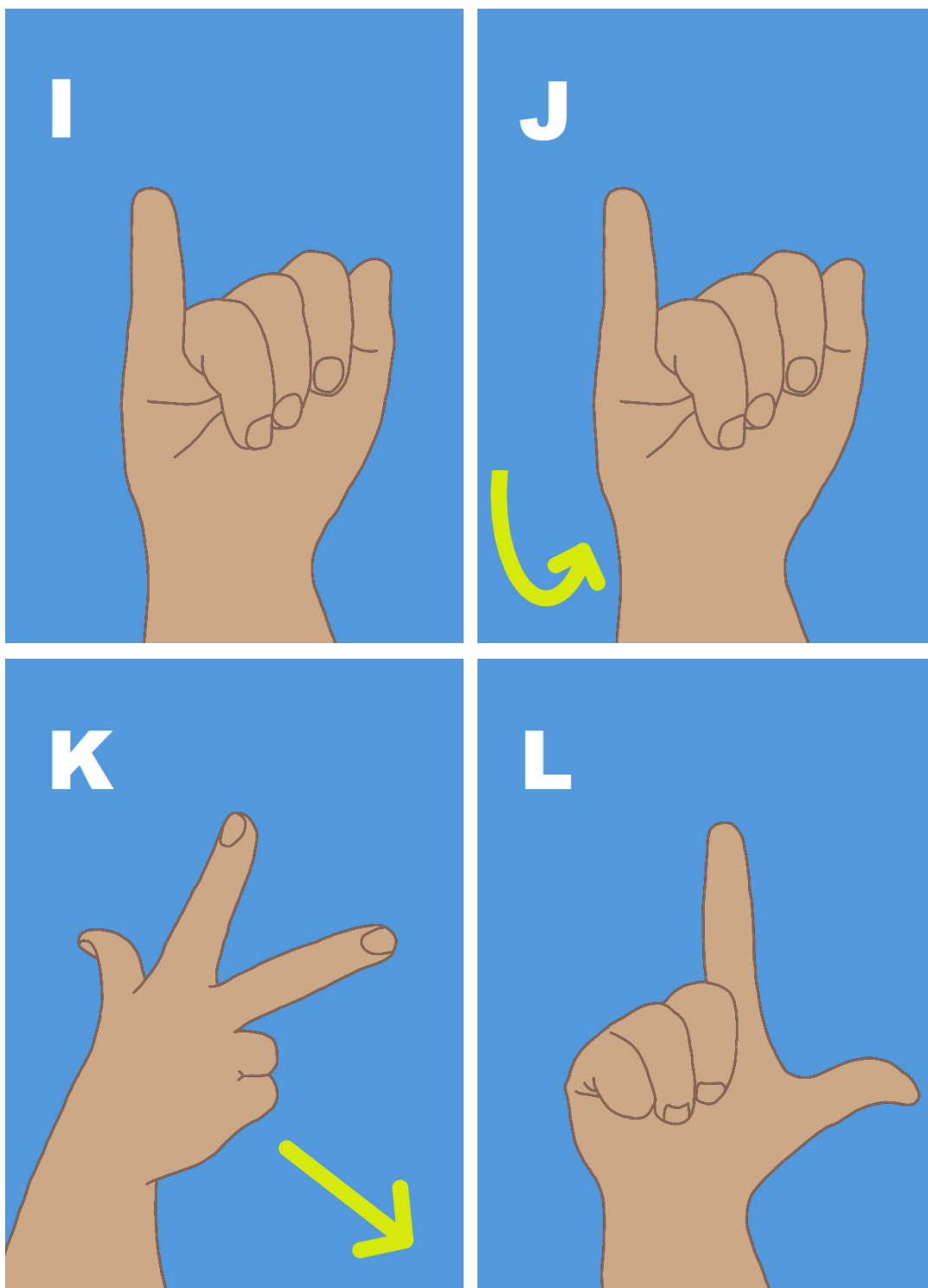
Poniżej znajduje się alfabet PJM:

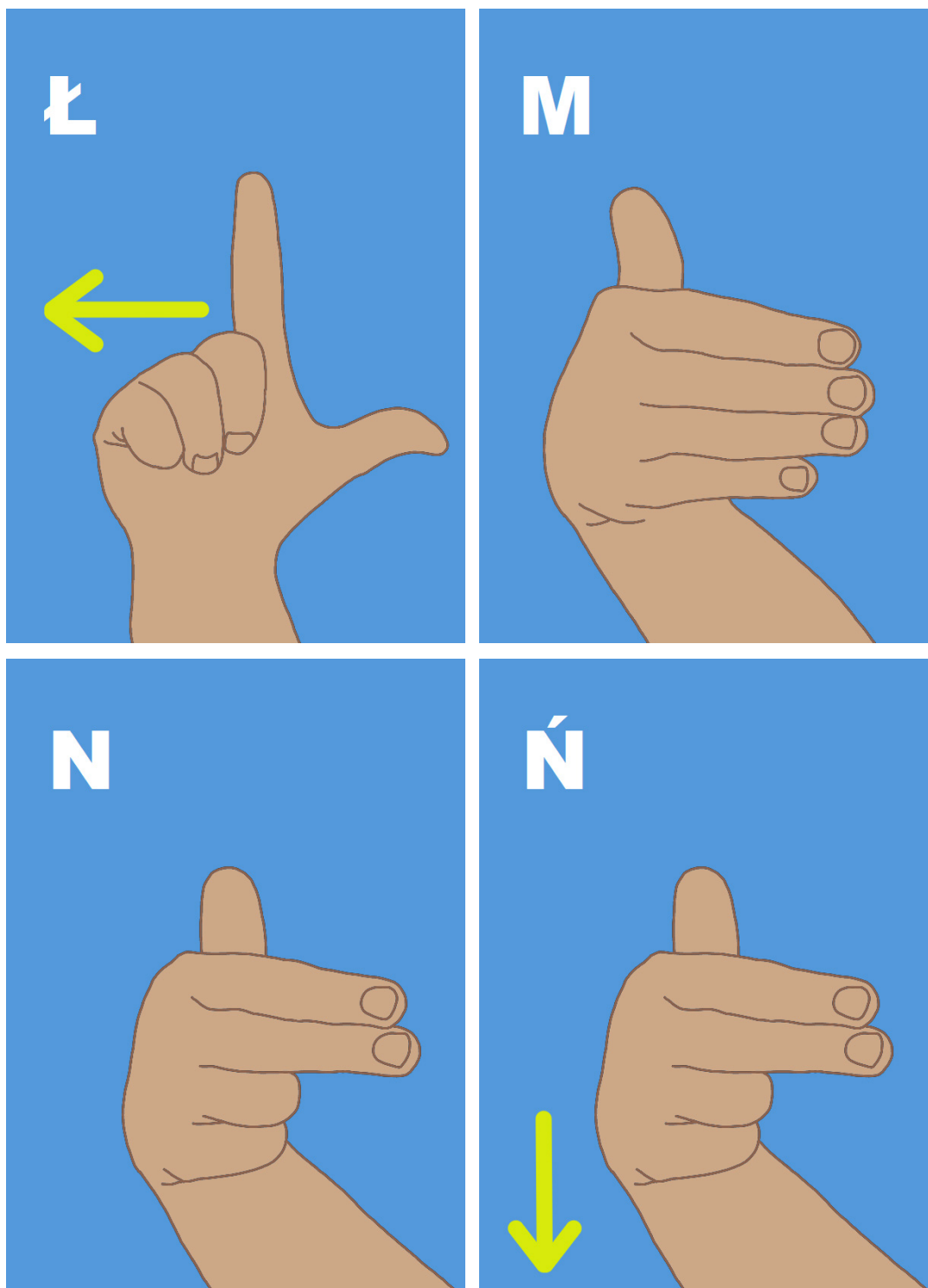

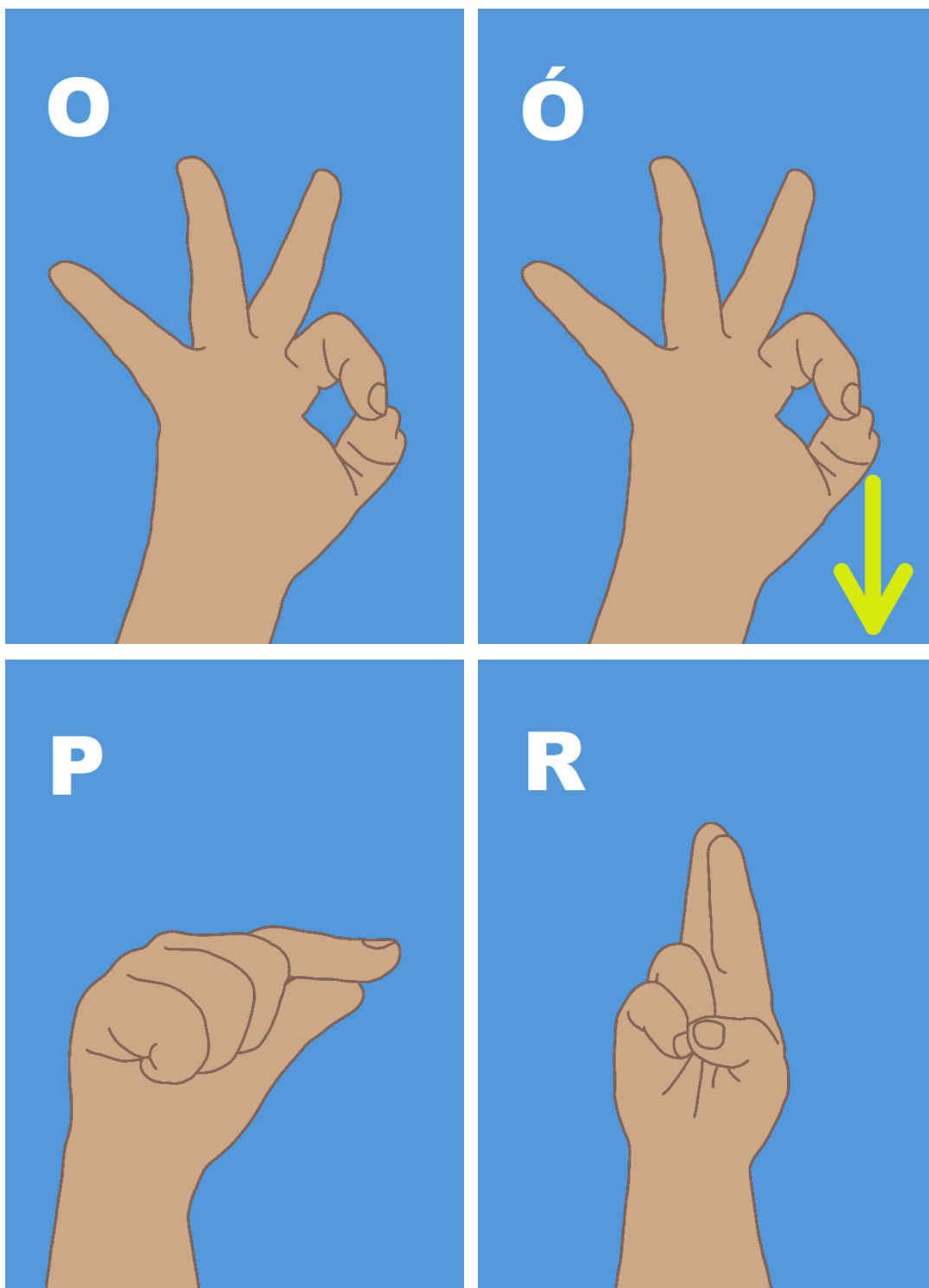

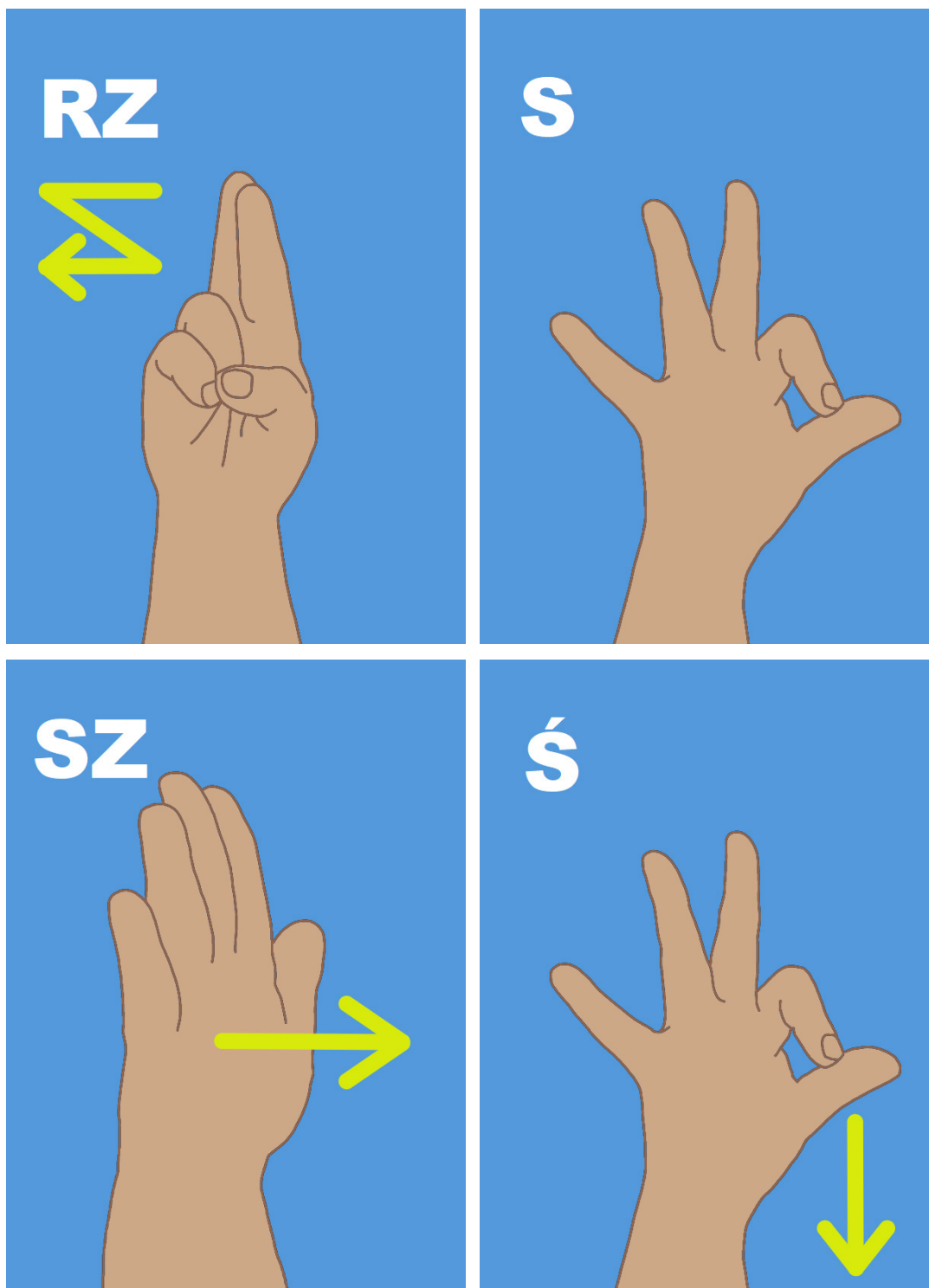

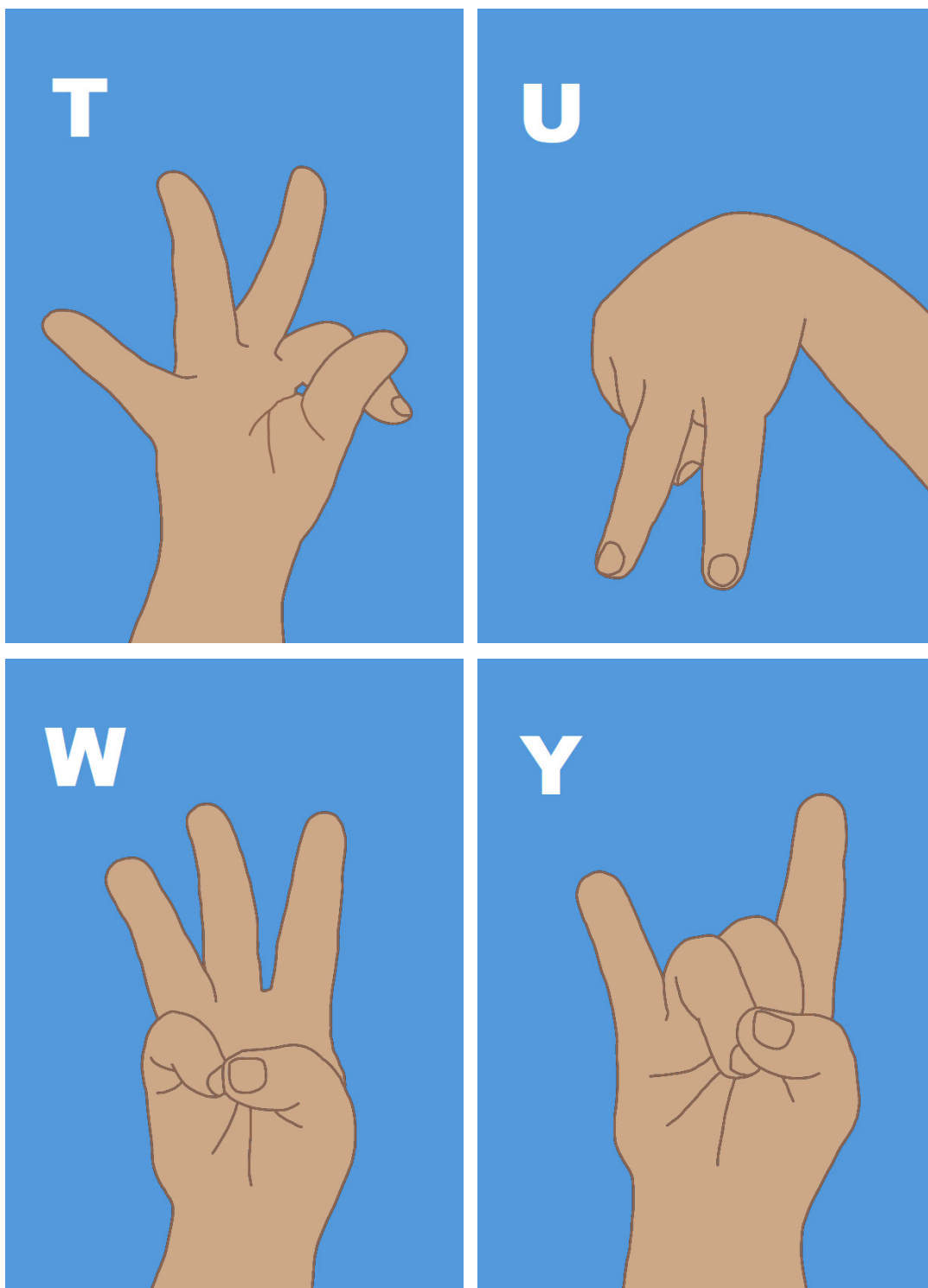

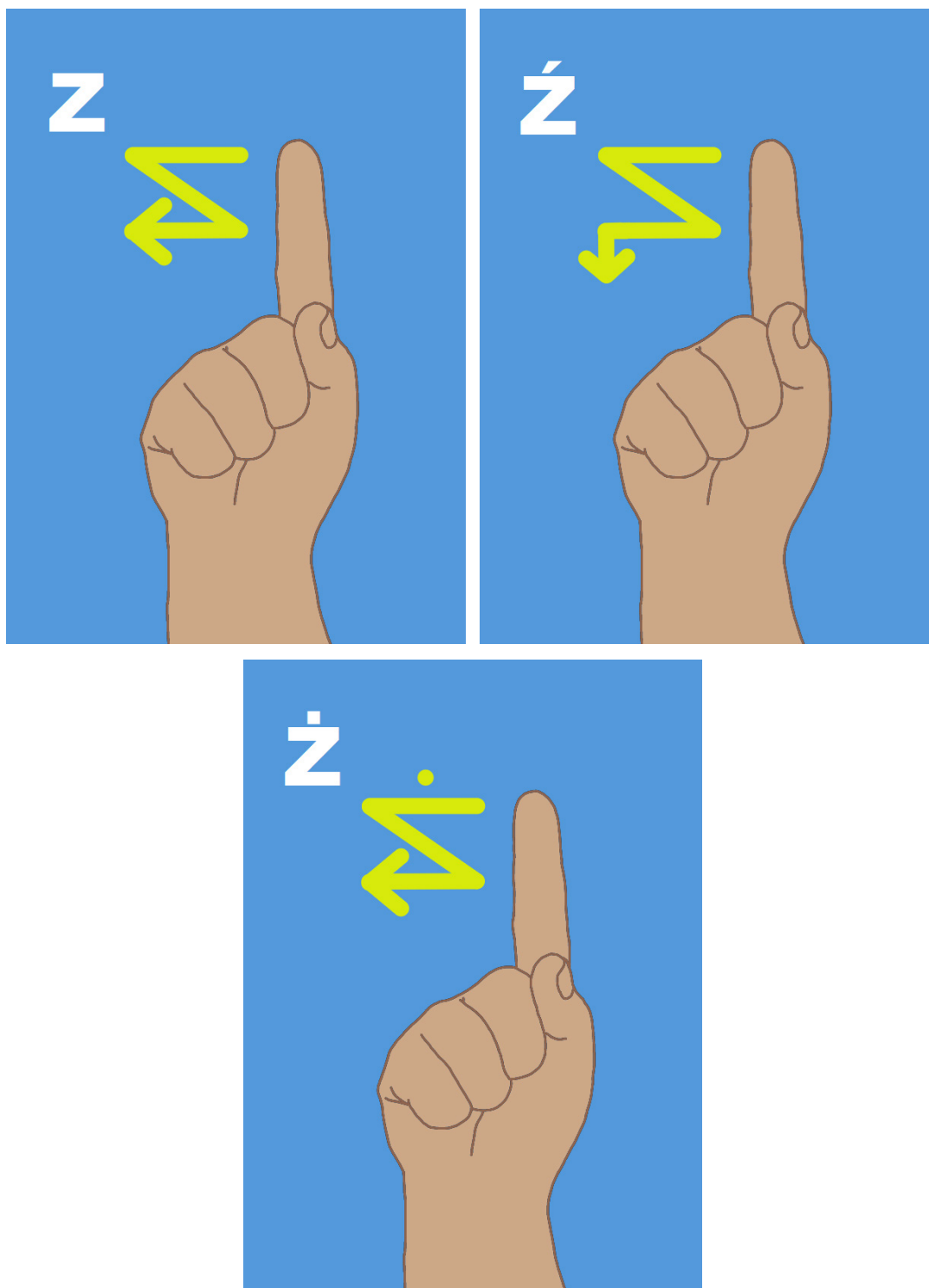

Zakończenie

Przedstawione w podręczniku zasady komunikowania się z osobami niesłyszącymi, podstawy savoir-vivre'u w Kulturze Głuchych, oraz przykłady zaczerpnięte z życia, z pewnością ułatwią Państwu kontakt z Głuchym lub słabosłyszącym klientem. Żywię również nadzieję, że zawarte tu odpowiedzi na najczęściej zadawane pytania, zaspokoily w podstawowym zakresie Państwa ciekawość na temat osób Głuchych oraz ich języka. Ze swojej strony, zachęcam do dalszych poszukiwań w tym obszarze.

Jeśli zainteresowała Państwa tematyka, poświęcona osobom niesłyszącym, zachęcam do rozważenia nauki Polskiego Języka Migowego (PJM). Daje on osobom słyszącym możliwość zagłębienia się w jakże ciekawą Kulturę Głuchych. Warto się nim zainteresować, nauczyć i zacząć posługiwać. PJM to pierwszy krok w stronę Świata Głuchych, pierwszy krok w stronę nowego odbiorcy.

Wykaz źródeł

Czajkowska-Kisił M., Głusi, ich język i kultura – zarys problematyki,
W: Lingwistyka przestrzeni i ruchu. Komunikacja migowa a metody korpusowe
(red.), Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2014.

Czajkowska-Kisił M., Klimczewska A., Rola języka migowego w kształtowaniu
tożsamości Głuchych w Polsce, W: Tożsamość społeczno-kulturowa Głuchych
(red.), Łódź 2014.

Szczepankowski B., Niestyszący – głusi – głuchoniemi. Wyrównanie szans,
Warszawa 1999.

Linki do stron internetowych:

<https://www.oticonmedical.com/pl/hearing-and-hearing-loss/new-to-cochlear-implants/what-is-a-cochlear-implant>

<https://www.youtube.com/watch?v=UOxJfcDXdRA>

<https://www.youtube.com/watch?v=yjEXxETXCqI>

<https://www.youtube.com/watch?v=wb5JgqJhsOA&t=35s>

<https://www.youtube.com/watch?v=Smi8LL635NQ>

[https://szczecin.uw.gov.pl/systemfiles/articlefiles/2121/\(20221213.114112\).rejestr_tlumaczy_polskiego_jezyka_migowego_na_bip_xii._2022\).pdf](https://szczecin.uw.gov.pl/systemfiles/articlefiles/2121/(20221213.114112).rejestr_tlumaczy_polskiego_jezyka_migowego_na_bip_xii._2022).pdf)

<https://www.pzg.szczecin.pl/>